

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس‌های ماندگار از سبک زندگی فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها)

امامزادگان شیعه یکی از مقدس‌ترین و باارزش‌ترین الگوهای دین‌داری و زندگی موحدانه به حساب می‌آیند، که زندگی فردی و اجتماعی آنها در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، عبادی و معنوی مایه عبرت و درس‌آموزی برای آحاد جامعه اسلامی بوده است؛ چرا که امامزادگان شاخص و پیرو خط امامت و ولایت در تمام دوران حیات خود تلاش داشته‌اند علاوه بر اینکه خود را در مسیر صحیح سبک زندگی حضرات معصومین (علیهم‌السلام) قرار دهند، با رفتار صحیح خود الگوی عملی برای ترغیب و تشویق مردم به سوی جاده‌های سعادت و معنویت باشند. در میان تمام امامزادگان واجب تعظیم، افراد شاخصی وجود دارد که دلایل و قرائنی همچون سفارش و نص معصوم (علیه‌السلام) تأییدی بر عظمت و بزرگی آنان است. از جمله این امامزادگان واجب تعظیم، دوخت موسی بن جعفر (علیه‌السلام) حضرت فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها) است که در توصیف و تکریم ایشان از امام معصوم (علیه‌السلام) این چنین نقل شده است: امام جواد (علیه‌السلام): «مَنْ زَارَ عَمَّتِي بِقُمْ فَلَهُ الْجَنَّةُ»؛ [۱] کسی که عمّه ام را در قم زیارت کند او اهل بهشت است».

بی‌وفایی تاریخ به اسناد بهشتی

گوهرهای ناب فرهنگی، اخلاقی، تربیتی و قرآنی که ذوات مقدسه‌ای همچون فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها) در زندگی خود به آن پایبند بودند، نقشه و برنامه راهی برای دستیابی به جاده سعادت و کمال بوده است که با تمام شرمساری و تأسف مورد بی‌مهری سیره نویسان قرار داشته‌اند؛ چرا که نتوانسته‌اند آن‌چنان‌که بایسته و شایسته است ابعاد مختلف و زیبایی‌های زندگی این اولیای الهی را در کتب خود ثبت و ضبط نمایند، از این‌رو تاریخ باید آن‌چنان بر روزگار خود بگرید که این‌گونه از گوهرهای ناب زندگی الهی محروم شده به‌طوری‌که آن‌چنان‌که شایسته است سیره عملی و اخلاق قرآنی ایشان را در خود ثبت و ضبط نکرده است؛ کما اینکه محققان علوم اسلامی در این خصوص این‌چنین بیان داشته‌اند: «اطلاعات چندانی درباره زندگی حضرت معصومه (سلام‌الله علیها) در دست نیست؛ از جمله تاریخ تولد و وفات، میزان عمر، اینکه چه زمانی از مدینه حرکت کرده و آیا پیش از شهادت امام رضا (علیه‌السلام) فوت کرده است یا پس از آن، در تاریخ ثبت نشده است.» [۲] ولی با این‌وجود اندک اوصاف، شاخص‌ها و ویژگی‌های برجسته مانده از ایشان در متون و منابع اسلامی چنان راهگشا است که همچون فانوسی فروزان روشنای جاده هدایت و رستگاری به شمار می‌آید.

درس‌های ماندگار از سبک زندگی فاطمه معصومه (سلام الله علیها)

۱- احیای فرهنگ زیارت

یکی از ابعاد وجودی و بسیار ارزشمند زندگی فاطمه معصومه (علیها السلام) هجرت ایشان برای زیارت و ملاقات با امام معصوم (علیه السلام) یعنی حضرت رضا (علیه السلام) است. حرکت سیاسی، اجتماعی، عبادی که در خود پیام‌های راهبردی و استراتژیک فراوانی داشته است؛ چرا که ایشان با این حرکت هوشمندانه جامعه شیعه را متوجه آستان نورانی امام هشتم نموده و اهمیت و ارزش این موضوع را به‌طور واضح و روشن برای همگان مشخص نموده است. بر پایه کتاب تاریخ قم، حضرت معصومه (علیها السلام) در سال ۲۰۱ قمری برای دیدار برادرش امام رضا (علیه السلام) از مدینه راهی ایران شد که در آن زمان ولیعهد مأمون خلیفه عباسی بود و در خراسان سکونت داشت؛ اما در میان راه بیمار شد و درگذشت. [۳]

برخلاف تلقی برخی افراد از زیارت و ملاقات با امام معصوم (علیه السلام)، در فرهنگ و اندیشه شیعی زیارت یک حرکت صرفاً احساسی نمادین و شعارگونه نیست، بلکه این موضوع دارای ارکان و شاخص‌های معرفتی است که به‌نوعی وصل شدن، بیعت کردن، و هم‌رنگ شدن با معشوق و وفاداری را با خود به همراه دارد، از این‌رو در فرهنگ روایات همواره زیارت توأم با معرفت، آگاهی و شناخت سفارش شده است. در خصوص حضرت معصومه (سلام الله علیها) نیز

شاهد هستیم که زیارتی که همراه بامعرفت و آگاهی باشد، برگ سبزی برای ورود در بهشت معرفی شده است.

از جمله ویژگی و اوصاف سبک زندگی حضرت معصومه (سلام الله علیها) برخوردار از عنصر بصیرت و هوشیاری است. عنصر بصیرت دینی و تحلیل سیاسی منطقی است که به انسان قدرت تشخیص حق از باطل و اقدام به موقع و هوشمندانه در دفاع از حق و ولایت را می دهد.

۲- الگوی عملی امام شناسی و ولایت مداری

یکی از آثار وجودی و برکات بسیار مهمی که از حضرت معصومه (سلام الله علیها) در منابع روایی به یادگار مانده مباحث مرتبط با امام شناسی و رسالت شیعه گری است. روایات راهبردی و استراتژی که از این بانوی بافضیلت در منابع روایی به یادگار مانده به روشنی گویای شاکله اصلی سبک زندگی دینی و اسلامی است. سبک زندگی که پیکره اصلی و شالوده طلایی آن بامعرفت و آگاهی و ولایت مداری عجین شده است. «عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ (علیه السلام)... عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً»؛ [۴] فاطمه معصومه (سلام الله علیها)، از دختر امام صادق (علیه السلام) روایتی نقل می کند که سلسله سندش به حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها)

می رسد که آن حضرت می فرماید: حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و اله) فرمود: «آگاه باشید! هرکس با محبت آل محمد بمیرد شهید از دنیا رفته است».

حضرت فاطمه معصومه (سلام الله علیها) برای اثبات این دوستی، عشق و ارادت به خاندان عصمت و طهارت (علیهم السلام) مسافت بسیار طولانی که از مدینه تا طوس وجود داشت را با کمترین ابزار و وسایل طی کردند. چیزی جز عشق، معرفت، دوستی و ارادت به جایگاه ولایت سختی سفر را برای زائر آسوده و راحت نمی نماید.

البته عشق و دوستی فاطمه معصومه (سلام الله علیها) به اهل بیت مکرم پیامبر (صلی الله علیه و اله) را در وادی عمل ایشان می توان مشاهده کرد؛ چرا که ایشان نمونه عینی یک شیعه واقعی بود که تمام اعمال و رفتارهای ایشان منعکس کننده رفتار و عملکرد معصوم (علیه السلام) بود، موضوعی که گویای این است که محبت ایشان را تابع و تسلیم فرهنگ و اندیشه اهل بیت نبی مکرم اسلام (صلی الله علیه و اله) کرده بود.

۳- شجاع و ریسک پذیر

یکی از ابعاد وجودی سبک زندگی فاطمه معصومه (سلام الله علیها) شجاعت، نترس بودن، و ریسک پذیری ایشان است. از جمله جلوه های ریسک پذیری و شجاعت ایشان را به خوبی می توان در قبول هجرت راهبردی و قبول خطرات پیش بینی نشده در طول مسیر حرکت به سوی امام هشتم (علیه السلام) بود. علاوه

بر مطلب یاد شده یکی دیگر از جلوه های شجاعت و ریسک پذیری ایشان را می توان در نقل روایات وارد شده از این امام همام مشاهده کرد؛ چرا که در خفقانی که بر جامعه اسلامی در آن زمان حاکم بود کمتر کسی به خود جرأت می داد که در مقام دفاع از امام و مقتدای خود سخنی به زبان آورد، ایشان خود را در زمره ی سلسله روات ارزشمند حدیث استراتژیک غدیر خم قرار می دهند و مانع فراموشی این سند راهبردی در فرهنگ اسلامی می شوند.

در منابع روایی این روایت ارزشمند این چنین نقل شده است: حَدَّثَنِي فَاطِمَةُ وَ زَيْنَبُ وَ أُمُّ كَلْثُومُ بَنَاتُ مُوسَى بْنِ جَعْفَرِ قُلْنَ: ... عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ وَ رَضِيَ عَنْهَا قَالَتْ: «أَنْسَيْتُمْ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ، مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ وَ قَوْلُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ، أَنْتَ مَنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى؟!» [۵] فاطمه معصومه (سلام الله علیها) این روایت را از دختر امام صادق (علیه السلام) نقل می کند که سلسله سندش در نهایت به فاطمه زهرا (سلام الله علیها) می رسد. فاطمه زهرا (سلام الله علیها)، دختر بزرگوار رسول اکرم (صلی الله علیه و اله) فرمود: «آیا فرمایش رسول خدا (صلی الله علیه و اله) را در روز غدیر خم فراموش کرده اید که فرمود: هر کس من مولای اویم، علی مولای اوست، و (آیا فراموش کرده اید) دیگر فرمایش آن حضرت را که فرمود: تو برای من همانند هارون برای موسی هستی؟!».

۴- زندگی معصومی تجلیگاه صبر و مقاومت

یکی از اوصاف و شاخص‌های بسیار ارزشمند حضرت فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها) صبر و مقاومت ایشان است. برای پی بردن به این موضوع کافی است اندکی در مسافت طولانی که حضرت معصومه (سلام‌الله علیها) از مدینه به سوی طوس برای زیارت امام معصوم (علیه‌السلام) با جان و دل خرید دقت و تأمل نمود. گام برداشتن در مسیری پر مخاطره با فاصله چند هزار کیلومتری با کمترین امکانات و قبول مشقت‌های طاقت فرسای سفر و مواجه شدن با اقوامی که کینه و دشمنی اهل بیت (علیهم‌السلام) را در دل دارند، راه ندادن ذره‌ای سستی و تزلزل در این مسیر راه همه و همه گواه بر شجاعت، عشق و ارادت و همچنین صبر و مقاومت حضرت است.

۵- بصیرت و هوشمندی

از جمله ویژگی‌ها و اوصاف سبک زندگی حضرت معصومه (سلام‌الله علیها) برخورداری از عنصر بصیرت و هوشیاری است. عنصر بصیرت دینی و تحلیل سیاسی منطقی است که به انسان قدرت تشخیص حق از باطل و اقدام به موقع و هوشمندانه در دفاع از حق و ولایت را می‌دهد، دفاع از ولایت آن هم در اوضاع خفقان سیاسی و اجتماعی، و نقل روایات امامت و ولایت بدون برخوردار از عنصر بصیرت به هیچ وجه ظهور و بروز پیدا نمی‌کند. این تداعی گر این آیه شریف است که فاطمه معصومه (سلام‌الله علیها) راه خود را

آگاهانه برگزیده بودند. «قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي
وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ» [۶] بگو: این است راه من، که من و هر کس
(پیروی ام) کرد با بینایی به سوی خدا دعوت می‌کنیم، و منزّه است خدا، و من
از مشرکان نیستم.»

پی‌نوشت‌ها:

[۱]. سفینه البحار: ج ۲، ص ۳۷۶.

[۲]. محلاتی، ریاحین الشریعه، ۱۳۷۳ش، ج ۵، ص ۳۱.

[۳]. قمی، تاریخ قم، توس، ص ۲۱۳.

[۴]. عوالم العلوم و المعارف و الأحوال من الآیات و الأخبار و الأقوال (مستدرک

سیده النساء إلى الإمام الجواد، ج ۲۱-الکاظم ع، ص ۳۵۵.

[۵]. عوالم العلوم و المعارف و الأحوال- الإمام علی بن أبی طالب علیهما السلام،

حدیث‌الغدیر، ص ۱۲۰.

[۶]. سوره مبارکه یوسف، آیه ۱۰۸.

﴿دفتر مطالعات و تأمین محتوا﴾